

YEVROOBLIGATSIYA BOZORIGA TA'SIR QILUVCHI OMILLAR TAHLILI

Xakimova Sabina Muxtorjon kizi

Yevroobligatsiya xalqaro sindikat tomonidan yozilgan va chiqarilgan valyuta mamlakatidan boshqa mamlakatlarda sotiladigan xalqaro obligatsiya sifatida belgilanishi mumkin. Yevroobligatsiyalar bozorida investor moliyaviy institutga emas, balki to'g'ridan-to'g'ri qarz oluvchiga da'vo qiladi. Yevroobligatsiyalar odatda xavfsiz, uzoq muddatli mablag'larga muhtoj bo'lgan korporatsiyalar va hukumatlar tomonidan chiqariladi va butun dunyo bo'ylab sarmoyadorlarga geografik jihatdan turli xil banklar guruhi orqali sotiladi. Yevroobligatsiyalar ichki obligatsiyalarga o'xshaydi, chunki ular qat'iy yoki o'zgaruvchan foiz stavkalari bilan chiqarilishi mumkin.

Yevroobligatsiyalarni chiqarishning qanday usullari mavjudligini va ularni chiqarishning xususiyatlari qanday ekanligini ko'rib chiqaylik. Yevroobligatsiyalarni chiqarishning eng keng tarqalgan usuli investorlarning katta doirasiga ochiq obuna bo'lib, uni anderrayterlar sindikati - bir yoki bir nechta yetakchi menejerlar boshchiligidagi kredit menejerlari bo'lgan moliya institutlari guruhi amalga oshiradi. Yetakchi menejer sherik menejerlarni tanlaydi va emitent mijoz bilan joylashtirish shartlarini muzokara qiladi. Yetakchi menejer shuningdek, prospektni ishlab chiqish va uni taqsimlashda yordam beradi. Joylashtirishda turli mamlakatlardan ko'plab investorlar (moliyaviy institutlar) ishtirok etadi. Bunday masalalar, odatda, to'g'ridan-to'g'ri birjada listing protsedurasidan o'tadi va Yevropa qimmatli qog'ozlari sertifikatlari muayyan birja qoidalariga mos kelishi kerak. Yevroobligatsiyalarni joylashtirishning yana bir usuli bu kim oshdi savdosi bo'lib, u emitent investorlarga e'lon qilingan muddat va kupon stavkalari bo'lgan obligatsiyalarga o'z arizalarini yuborish imkoniyatini beradi. Arizalar investorlar (yakuniy va sotuvchilar) tomonidan obligatsiyalarning kerakli sonini ko'rsatgan holda nominal qiymatdan foiz sifatida yuboriladi. Qarz oluvchi joylashtirishni Gollandiya auksion turiga muvofiq amalga oshiradi. Menejerlarning xizmatlari uchun haq to'lashning hojati yo'qligi sababli, bu turdagi joylashtirish arzonroq, ammo faqat taniqli qarz oluvchilar unga murojaat qilishadi. Biz 4.1-jadvalda yevroobligatsiyalarni chiqarishning turli sxemalarining afzalliklari va kamchiliklarini keltiramiz.

4.1-jadval

Yevroobligatsiyalarni chiqarishning turli sxemalarining xususiyatlari

Emissiya sxemasi	Afzalliklar	Kamchiliklar
To'g'ridan-to'g'ri	Emitent o'zining xalqaro imidjini shakllantiradi. Bozorda keyingi qarzlar narxini kengaytirish va kamaytirish imkoniyati.	Katta boshlang'ich xarajatlar. Uzoq byurokratik protseduralar xavfi.

Sho'ba korxonadan nomidan	Soliq muammolaridan qochish. Qimmatli qog'ozlarni emitent mamlakatida ro'yxatdan o'tkazmaslik. Joylashtirish bosqichida byurokratik tasdiqlarni qisqartirish. Emissiyani ro'yxatga olish va joylashtirish uchun past xarajatlar, uning narxini pasaytirish.	Offshor kompaniyalarni yaratish bo'yicha cheklovlar. Kichik reklama effekti.
Emitent nomidan xorijiy kompaniya tomonidan	Qonunchilikdagi noqulay o'zgarishlardan mustaqillik. Emitent davlatining yuridik shaxslariga nisbatan universallik.	Kreditga xizmat ko'rsatish uchun yuqori xarajatlar (katta anderrayter komissiyasi). Agentlarga xavfsizlikni ta'minlash. Qisqa muddatli sxema.

Manba: Полтева, Т. В. Еврооблигации как инструмент международного рынка капиталов / Т. В. Полтева, Е. В. Игнатьева.

Yevroobligatsiyalarning xususiyatlari

1. Emissiya usuli rasmiy emissiya emas, balki joylashtirish shaklida bo'ladi, bu yangi masalalar bo'yicha milliy qoidalardan qochadi.

2. Yevroobligatsiyalar bir vaqtning o'zida ko'plab mamlakatlarda ularni butun dunyo bo'ylab o'zlarining investitsiya mijozlariga sotadigan kafil banklari sindikatlari orqali joylashtiriladi.

3. Xorijiy obligatsiyalardan farqli o'laroq, yevroobligatsiyalar nominal valyutadan boshqa mamlakatlarda sotiladi. Shunday qilib, dollarlik yevroobligatsiyalar AQShdan tashqarida sotiladi.

4. Yevroobligatsiyalar bo'yicha foizlar soliqqa tortilmaydi.

Yevroobligatsiyalarning bir qancha turlari mavjud:

1. To'g'ridan-to'g'ri obligatsiya - bu ma'lum foiz kuponiga va belgilangan to'lov muddatiga ega. To'g'ridan-to'g'ri obligatsiyalar o'zgaruvchan foiz stavkasi bilan chiqarilishi mumkin. Bunday obligatsiyalar uchun foiz stavkasi olti oylik interval bilan obligatsiya valyutasidagi depozitlar uchun LIBOR(London banklararo taklif stavkasi) bo'yicha belgilangan hoshiyaga ega bo'lishi mumkin. Shunday qilib, Yevrodollar obligatsiyasi bo'lsa, foiz stavkasi Yevrodollar depozitlari uchun LIBORga asoslanishi mumkin.

2. Konvertatsiya qilinadigan yevroobligatsiya - bu ma'lum foiz kuponiga va to'lov muddatiga ega obligatsiya, lekin u obligatsiyalarni chiqarish vaqtida belgilangan konvertatsiya narxida kompaniyaning aksiyadorlik ulushiga aylantirish variantini o'z ichiga oladi.

3. O'rta muddatli yevronotlar qisqa muddatli yevroobligatsiyalar bo'lib, to'lov muddati uch yildan sakkiz yilgacha bo'ladi. Ularni chiqarish tartibi yirik obligatsiyalarga qaraganda kamroq rasmiy. Yevronotlar bo'yicha foiz stavkalari qat'iy yoki o'zgaruvchan

bo'lishi mumkin. O'rta muddatli yevro-notalar o'rta muddatli yevrodollar kreditlariga o'xshaydi. Farqi shundaki, Yevrodollar bozorida kreditorlar to'g'ridan-to'g'ri qarz oluvchiga emas, balki bankka da'vo qiladilar.

Yevroobligatsiyalar qanday ishlashini tushunish uchun keling, quyidagi misollarni ko'rib chiqaylik:

Faraz qilaylik, Britaniya korporatsiyasi Kanadada yangi biznes ochmoqchi va mahalliy valyutada, ya'ni Kanada dollarida katta miqdorda pul kerak. Chunki firmada kerakli fiat pulda yetarli mablag' yo'q, u Kanadadan mablag' olishni ko'rib chiqadi. Biroq, qarz olish narxi juda yuqori bo'lishini tushunadi.

Ko'p o'tmay, u Yaponiyadagi kanadalik immigrantlar haqida bilib oladi va Yaponiya bozoriga Kanada dollaridagi tashqi obligatsiyalarni taqdim etadi. Bank hisoblarida Kanada dollari bo'lgan Yaponiyadagi investorlar yevroobligatsiyalar bozoriga sarmoya kiritadilar va bu dollarlar evaziga obligatsiyalar sotib oladilar. Natijada, bu Britaniya kompaniyasiga Kanadada korxonani tashkil etish uchun arzonroq mablag' olish imkonini beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "2022 — 2026-yillarga mo'ljallangan yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida"gi PF-60-son Farmoni. 28.01.2022
2. Prof. S.E.Elmirzayev, M.N.Raxmedova, H.Xoliqov "Suveren yevroobligatsiyalardan tushgan mablag'larning qayta taqsimlanishi va ularning samaradorligi", "Xalqaro moliya va hisob" imiy elektron jurnali. 3, iyun, 2020-yil
3. N.N.Hasanov "Theoretical and methodological approaches to attracting financial resources from the capital market to the corporate sector". "International Journal of Innovation and Economic Development". Pages 30-35, February 2020.